

۲۰۸۰۵۷۸

گنگره بازخوا ابعاد پی امامین علی

جلد ششم

مجموعه مقالات گنگره بازخوانی ابعاد شخصیتی میرالمؤمنین

امام علی

امام علی در آینه شعر و ادب

به کوشش جمعی از محققان

سرشناسه	: کنگره بازخوانی ابعاد شخصیت امیرالمؤمنین امام علی علیه السلام (۱۳۹۸ : قم)
عنوان و نام پدیدآور	: مجموعه مقالات کنگره بازخوانی ابعاد شخصیتی امیرالمؤمنین علی علیه السلام / تألیف جمعی از محققان؛ با نظارت محمدعلی رضایی اصفهانی.
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات: دانشگاه آزاد اسلامی، پژوهشکده قرآن و عترت(ع)؛ اصفهان: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خوراسگان، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۱۴ ج.
شابک	: دور 4-6060-10-964 : ج. ۱ : 978-964-10-6068-0 ؛ ج. ۲ : 978-964-10-6069-7 ؛ ج. ۳ : 978-964-10-6070-3 ؛ ج. ۴ : 978-964-10-6071-0 ؛ ج. ۵ : 978-964-10-6072-7 ؛ ج. ۶ : 978-964-10-6073-4 ؛ ج. ۷ : 978-964-10-6074-1 ؛ ج. ۸ : 978-964-10-6075-8 ؛ ج. ۹ : 978-964-10-6076-5 ؛ ج. ۱۰ : 978-964-10-6077-2 ؛ ج. ۱۱ : 978-964-10-6078-9 ؛ ج. ۱۲ : 978-964-10-6079-6 ؛ ج. ۱۳ : 978-964-10-6080-2 ؛ ج. ۱۴ : 978-964-10-6081-9
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
مدرجات	: ج. ۱. قرآن و امام علی علیه السلام. -- ج. ۲. قرآن و امام علی علیه السلام. -- ج. ۳. ولایت و امامت. -- ج. ۴. امام علی علیه السلام و نهج البلاغه. -- ج. ۵. امام علی علیه السلام از منظر دانشمندان و مستشرقان. -- ج. ۶. امام علی علیه السلام در آینه شعر و ادب. -- ج. ۷. امام علی و علوم انسانی (۱) - تاریخ. -- ج. ۸. امام علی و علوم انسانی (۲) - تربیت. -- ج. ۹. امام علی و علوم انسانی (۳) - اخلاق و عرفان. -- ج. ۱۰. امام علی و علوم انسانی (۴) - اجتماعی. -- ج. ۱۱. امام علی و علوم انسانی (۵) - اقتصاد. -- ج. ۱۲. امام علی علیه السلام و علوم انسانی (۶) - مدیریت و سیاست. -- ج. ۱۳. مقالات غیر فارسی (عربی، اردو، آذری و اسپانیولی) ج. ۱۴. چکیده مقالات کنگره
موضوع	: علی ابن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. -- کنگره ها
موضوع	: Ali ibn Abi-talib, Imam I, 600-40 C. -- Congresses
موضوع	: علی، ابن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. -- نقد و تفسیر -- کنگره ها
موضوع	: Ali ibn Abi-talib, Imam I, 600-661 -- Criticism and interpretation -- Congresses
شناسه افزوده	: رضایی اصفهانی، محمدعلی
شناسه افزوده	: Rezaei Esfahani, Mohammad Ali
شناسه افزوده	: دانشگاه آزاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات
شناسه افزوده	: Islamic Azad University Publication
شناسه افزوده	: دانشگاه آزاد اسلامی، پژوهشکده قرآن و عترت (ع)
شناسه افزوده	: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خوراسگان
رده بندی کنگره	: BP۳۷/۷
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۹۵۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۶۰۲۶۰۱۰

دانشگاه آزاد اسلامی

مجموعه مقالات کنگره بازخوانی ابعاد

شخصیتی امیرالمؤمنین، امام علی علیه السلام
جلد ششم: امام علی علیه السلام در آینه شعر و ادب

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
پژوهشکده قرآن و عترت

تألیف: جمعی از محققان با نظارت دکتر محمد علی رضایی اصفهانی

ناشر: سازمان چاپ و انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی (با همکاری واحد خوراسگان و پژوهشکده قرآن و عترت معاونت دانشجویی و فرهنگی دانشگاه)

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۸

شابک جلد: 978-964-10-6073-4 شابک دوره: 978-964-10-6060-4

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه دانشگاه آزاد اسلامی

قیمت: هر جلد ۴۰۰۰۰۰ ریال؛ قیمت دوره (۵۰۰۰۰۰)

فهرست

۹	مقدمه دبیر علمی نشر
۱۹	مقدمه رئیس شورای سیاست‌گذاری
۲۳	مقدمه مسئول بخش شعر و ادبیات نشر
۳۳	۱. سبک زندگی سالم از دیدگاه امام (علیه‌السلام) بازتاب آن در شاهنامه فردوسی
۳۵	چکیده
۳۶	مقدمه
۳۷	۱- پیشینه
۳۸	۲- برخی مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی
۳۸	الف) رعایت حقوق همسایگی
۳۹	ب) رعایت عدالت اجتماعی
۴۳	ج) راستی و درستی
۴۵	د) لزوم کار و تلاش و تولید ثروت
۴۷	هـ) لزوم کسب علم و دانش
۴۹	ز) نیکی و بخشش
۵۰	ح) میانه‌روی و پرهیز از اسراف
۵۲	ط) انسان‌دوستی و توجه به ممنوع
۵۴	ی) آداب سخن‌گویی و مقام و ارزش زبان
۵۶	نتیجه

۵۹	۲. بررسی تطبیقی تأثیرپذیری شافعی از نهج البلاغه در مضامین اخلاقی
۶۱	چکیده
۶۲	مقدمه و اهمیت پژوهش
۶۲	پرسش‌های پژوهش
۶۳	پیشینه پژوهش
۶۳	گرایش شافعی به ادبیات
۶۴	شافعی و سرایش شعر
۶۵	۱. بررسی تطبیقی مضامین اخلاقی در شعر شافعی و نهج البلاغه
۶۵	شباهت‌های واژگانی
۶۵	الف. روز جلد، رزق، پند
۶۶	ب. آدمی در زیر
۶۶	ج. رزق مقدر
۶۶	د. انواع رزق
۶۷	هـ. مذمت عیب‌جویی
۶۷	و. پایان شب سیه
۶۸	ز. ارزش تقوی
۶۸	ح. عیب خود دیدن
۶۸	ط. ناپایداری دنیا
۶۹	۲. اشتراک در تصویر
۶۹	الف. تشبیه زبان به حیوان درنده
۶۹	ب. تشبیه مرگ، به مستی
۷۰	ج. تشبیه دنیا به مردار
۷۰	د. فریبندگی دنیا
۷۱	۳. اقتباس
۷۱	الف. سکوت در برابر نادان
۷۲	ب. طمع
۷۲	یک. طمع عامل خواری انسان
۷۲	دو. طمع عامل هلاکت انسان

۷۳	ج. علم با عمل
۷۳	د. ناپایداری شادی و ماندگاری غم دنیا
۷۴	هـ. دگرگونی روزگار
۷۴	و. خطر آرزوی طولانی
۷۴	ز. هم‌نشینی
۷۴	ی.ك. خطر هم‌نشینی با شاهان
۷۵	دو هم‌نشینی با دانشمندان
۷۵	ح. ارس: تضعیف
۷۶	ط. اهیت قناعت
۷۶	ی. زشتی در خواست از رومایه
۷۷	ك. حتمی بودن توبه و قتل
۷۷	ل. تشخیص حق از باطل
۷۸	م. سخاوت، پوشاننده عیب
۷۸	ن. راحتی پس از سختی
۷۸	س. انواع دوستان
۸۱	نتیجه
۸۳	۳. نمادهای قدسی در ولایت‌نامه‌های حضرت علی (علیه السلام)
۸۵	چکیده
۸۶	مقدمه
۸۶	پیشینه و اهمیت پژوهش
۸۷	روش پژوهش
۸۷	چستی ولایت‌نامه
۸۸	نمادهای قدسی ولایت‌نامه
۸۹	الف. قنبر در ولایت‌نامه‌ها
۹۲	ب. ذوالفقار در ولایت‌نامه‌ها
۹۵	ج. دُلْدُل در ولایت‌نامه‌ها
۹۸	نتیجه

۴. تجلی عدالت امام علی (علیه السلام) در شعر عربی ۱۰۱
- چکیده ۱۰۳
- مقدمه: ۱۰۳
- پیشینه ۱۰۴
۱. مفهوم شناسی عدالت ۱۰۴
۲. فضیلت و عظمت امام علی (علیه السلام) ۱۰۶
۳. جنبه های عدالت علوی در شعر عربی ۱۰۷
- الف. عدالت حکومتی حضرت علی (علیه السلام) ۱۰۷
- ب. عدالت اجتماعی حضرت علی (علیه السلام) ۱۰۸
- نتیجه ۱۱۳
۵. اشعار برگزیده رسیده ۱۱۵
۱. «معاویة الحال لا تجهل» ۱۱۷
۲. خدا می خواست تا تقدیر عالم آن چنین باشد ۱۲۱
۳. دلگرمی است، دلخوشی آن چنانی است ۱۲۲
۴. به آتش می کشم آخر زبان سربه زیرم را ۱۲۳
۵. بهار واژه تویی گل تویی، گلاب تویی ۱۲۴
۶. پیمبر آیا؟ که نه وصی شد، محمّد آیا؟ که نه علی شد ۱۲۵
۷. مثل خورشیدی که از برق نگاهش ریخته ۱۲۶
۸. دستی به هوارفت و ذو پیمانه به هم خورد ۱۲۷
۹. خبر، نبی ست در این جمله، مبتدا علی است ۱۲۸
۱۰. گفتند علی یک تنه با دست نگه داشت ۱۲۹
۱۱. نماز صبح به شرط خشوع باید کرد ۱۳۰
۱۲. کو شب قدر که قرآن به سر از تنگ دلی ۱۳۱
۱۳. در کسوت آیات مزامیری داوود ۱۳۲
۱۴. گاه شد مظهر خدا و گاه شد مظهر علی ۱۳۳
۱۵. بدر : ماه تمام ۱۳۴
۱۶. بهانه این شعر ناگهان باشی ۱۳۶
۱۷. شکفتن گل در زلال آب ۱۳۷

۱۸. می‌رود در خودش قدم بزند..... ۱۳۸
۱۹. می‌شناسند کوچه‌ها او را..... ۱۳۹
۲۰. رها کنید مرا باز در نجف باشم..... ۱۴۰
۲۱. چه روزها که پر از حسرت زمان تواند..... ۱۴۱
۲۲. بغض فریاد..... ۱۴۲
۲۳. در شب قدر، شهادت حضرت علی (ع)..... ۱۴۳
۲۴. معبرع ناقص من کاش که کامل می‌شد..... ۱۴۴
۲۵. می‌آید نمونه دیگر نداشته است..... ۱۴۵
۲۶. شری جهادی تقدیم به دریای بیکران مولا علی (ع)..... ۱۴۶
۲۷. نهج بلا..... ۱۴۷
۲۸. در سوک امام السقین..... ۱۴۸
۲۹. مسقط ترکیب بند و روح مومنین الموحدین علی بن ابیطالب (ع)..... ۱۴۹
۳۰. جمعی که برای نان عبادت کردند..... ۱۵۳
۳۱. سقیفه وغدیر خم..... ۱۵۴
۳۲. با آن که آفریده شده ست آدم از خدا..... ۱۵۵
۳۳. ماه کامل نیست..... ۱۵۶
۳۴. تنهایی ات جامانده است..... ۱۵۹
۳۵. تا مهر ترا بجان خریدم..... ۱۶۲
۳۶. روز خونین..... ۱۶۳
۳۷. رباعی (ما را به جگر داغ نهان داغ علی است)..... ۱۶۴
۳۸. آیه در آیه..... ۱۶۵
۳۹. شانه می‌زد تا به گیسوی علی، بنت اسد..... ۱۶۶
۴۰. به سینه یاد خدا دارم و نشان علی..... ۱۶۷
۴۱. از پیمبر یا خدا درباره حیدر پرس..... ۱۶۸
۴۲. دریا..... ۱۶۹
۴۳. با خاک پایت گاه گاهی همنشین هستی..... ۱۷۲
۴۴. از بدر، از خیر علی را می‌شناسند..... ۱۷۳
۴۵. دشمنان این روزها حرف دو پهلوی می‌زنند..... ۱۷۴

۴۶. و در پاسخ علی برخاست، میدان شد چه میدانی ۱۷۵
۴۷. هم دلبر و دلاور و دلدار مرتضی ۱۷۶
۴۸. کیست مولا؟ آن که نفسش را اسیر آورده است (عید غدیر خم) ۱۷۷
۴۹. بده ساقیا، قدحی به ما، که ملال را، به سر آورد (عید غدیر خم) ۱۷۸
۵۰. کمال هر چه در این عالم از کمال علی است ۱۷۹
۵۲. اتفاق روشن غدیر ۱۸۰
۵۳. سمر و شب شگفت ۱۸۱
۵۴. ا. عارفان هادت حضرت علی علیه السلام ۱۸۳

مقدمه دبیر علمی کنفرانس

درآمد

قال رسول الله ﷺ: «مَنْ كُنْزُهُ مَوْلَاهُ فَعَلِيَ مَوْلَاهُ»

چهارده قرن قبل، نور اسلام بر جهان تابید و وحی قرآن قلب پیامبر اسلام ﷺ را منور ساخت و این نور بر قلب یار و همراه ایشان حضرت علی بن ابی طالب ﷺ منعکس گردید و در قالب امامت و ولایت او بر جهانیان عرض شد. در قرآن کریم بیش از هفتصد آیه در مورد امام علی ﷺ تفسیر، تأویل و یا تطبیق شده است که پیوند عمیق ایشان را با وحی قرآن نشان می‌دهد.

امام علی ﷺ نوری الهی است که بعد از پیامبر ﷺ برای هدایت بشر جلوه‌گر شد و در ابعاد معنوی، علمی و... راه بشر را روشن کرده و او را به سعادت رهنمون می‌شود.

نهج البلاغه اوست که شیوه‌های تربیت انسان، روابط اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، مدیریتی و... را به صورت کلی و راهبردی (و گاهی به صورت جزئی) بیان کرده است. رهنمودهای امام علی ﷺ به علوم بشری، به ویژه علوم انسانی جهت‌دهی می‌کند تا از این طریق هدایت همه‌جانبه انسان را محقق سازد و از انحرافات جلوه‌گیری کند که در اثر علم ناقص بشری حاصل می‌شود؛ همان‌طور که ولایت باطنی و معنوی امام علی ﷺ و فرزندان معصومش دست انسان‌ها را می‌گیرد و در ساحت‌های مختلف زندگی معنوی راهبری می‌کند تا انسان به سعادت و کمال نهایی خود برسد.